

УДК 159.942:378

ВПЛИВ ЕМОЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ НА ПРОЦЕС АДАПТАЦІЇ ДО УМОВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Завадка Х. В. Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Гуманітарний факультет, напрям підготовки «Практична психологія»

Ткачук Р.Л., кандидат технічних наук, доцент кафедри цивільного захисту та комп'ютерного моделювання екогеофізичних процесів Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

В сучасних умовах, коли швидко змінюються погляди на різні аспекти життя суспільства, особливого значення набуває перегляд пріоритетів в підготовці студентів до професійної діяльності. Відповідно, змінюються вимоги до професійної підготовки майбутнього фахівця. Й вивчення психологічного змісту і структури студентської діяльності – одна з головних задач психології вищої школи.

Здатність розпізнавати і розуміти емоції інших людей як необхідний структурний компонент емоційного інтелекту, включає здатність реєструвати у свідомості найбільш виражені прояви емоцій, здатність виразити їх словами, включити до свого культурного досвіду, здатність до емпатії, хоча розвиток цих здатностей супроводжується в окремих людей певними труднощами, які треба навчитись переборювати.

Науково доведено, що емоційний інтелект є суттєвою складовою професійної підготовки студентів. Встановлено, що одним із домінантних елементів в його структурі є здатність професіонала розуміти емоції інших людей. Ця здатність, як доводить, зокрема, Д. В. Люсін, означає вміння однієї особи встановлювати факт наявності емоційного переживання іншої особи, ідентифікувати емоцію, тобто встановити, яку саме емоцію відчуває людина і знайти для неї словесне вираження, розуміти причини, які викликали дану емоцію і наслідки, до яких вона може призвести.

Найвиразнішими ознаками, за якими можна розпізнавати емоції, він називає мовлення, інтонації, міміку, жести, динаміку рухів.

Щоб навчитися розуміти емоції, треба знати, як вони виникають, які їхні функції, як вони розвиваються. На біологічному рівні вони виникають як відчуття, викликані процесами, що протікають у нервовій і м'язовій системах, а на когнітивному рівні вони розглядаються як перцептивно-когнітивні процеси; оцінка й атрибуція. Крім цього слід враховувати, що емоція активується одночасно і нейрохімічними, і нервово-м'язовими, і афективними, і когнітивними процесами.

Здатність пояснювати власні емоції можна розвивати. Аналіз змісту і структури таких пояснень, проведений В. О. Лабунською [6, ст. 157], дозволив установити основні ознаки здатності пояснювати значення емоцій, а саме:

1) різні емоції потребують різного словесного пояснення за змістом, за тривалістю;

2) чіткість пояснення значення емоцій залежить від словникового запасу людини;

3) пояснення, як правило, включають набір найбільш широко розповсюджених термінів, які часто не зовсім точно відповідають реальній емоції;

4) мовленнєві висловлювання, як правило, супроводжуються мімікою, жестами, рухами, інтонаціями, які уточнюють словесні пояснення;

5) у структуру вербальних пояснень входять судження, які характеризують спілкування людини, що знаходиться у певному емоційному стані, її рівень комунікативності.

Отже, висловлені вище ознаки вербального і невербального пояснення значення емоцій свідчать про те, що їхня недосконалість не є константою, їх можна розвивати, починаючи з розвитку словникового запасу і закінчуючи напрацюванням досвіду супроводжувати мовленнєве пояснення відповідними жестами, мімікою, рухами.

Розуміння власних емоцій є важливим фактором у процесі спілкування між людьми як у побуті, так і у ділових стосунках. Він носить емоційний, чуттєвий, а не раціональний характер. Розпізнавання емоцій має суттєве значення для вироблення адекватної реакції на оточуюче середовище. На надзвичайно важливе значення здатності людини розуміти власні емоції вказують Д. Гоулман, Р. Бояцис, Е. Маккі [2, ст. 3], які стверджують, що люди, здатні прислухатися до своїх внутрішніх відчуттів і усвідомлювати вплив своїх почуттів на власний психологічний стан і показники у роботі, характеризуються як лідери з високою емоційною самосвідомістю.

Рівень розуміння студентами емоцій інших людей вимірювався нами за кількома методиками. В дослідженні взяло участь 25 курсантів 1-го курсу ЛДУБЖД. У вибірку увійшли лише особи чоловічої статі, віком 16-17 років.

Здатність студентів до емпатії нами визначалась за допомогою методики «Емоційна емпатія», розробленою В. В. Бойко [1, ст. 112-120], і методики «Емоційна врівноваженість» а також був використаний в дослідженнях Багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність». Методика «Емоційна емпатія» дає можливість встановити рівень

емоційного відгуку на переживання інших людей. Методика містить 9 тверджень, з якими студент може погодитись або не погодитись.

Згідно результатів проведеного дослідження за методикою «Емоційна емпатія» В. В. Бойко було виявлено, що шестеро осіб мають емоційний канал емпатії, що складає 24% від загального числа вибірки і по п'ятеро осіб – раціональний канал емпатії та ідентифікацію в емпатії що становить по 20% від вибірки.

Згідно отриманих результатів за тестом “Емоційна врівноваженість” десятеро осіб мають високі показники емоційної врівноваженості, що складає 40% загальної вибірки. Вони є надто розсудливими, їхні потреби помірні, а емоції “утримуються в залізних шорах”. Але таке жорстоке самоподавлення може привести до поступового накопичення внутрішньої напруги, яка раптово для оточуючих може вирватися назовні з самого незначного приводу.

Чотирнадцять осіб мають середню емоційну врівноваженість і складають 56% загальної вибірки. Їм притаманне почуття міри. Вони тверезо зважують свої можливості.

Згідно наших досліджень за методикою багаторівневого особистісного опитувальника «Адаптивність» високий рівень адаптивності притаманний 36% респондентів, середній 56% а низький 8% респондентів. В останніх процес адаптації протікає важко, можливі нервово-психічні і емоційні зриви. Такий відсоток повинен викликати стурбованість, оскільки ці особи не вмють регулювати свою поведінку в різних життєвих і службових ситуаціях. Понижений адаптаційний потенціал призводить до низької успішності як в навчанні так і в подальшій трудовій діяльності.

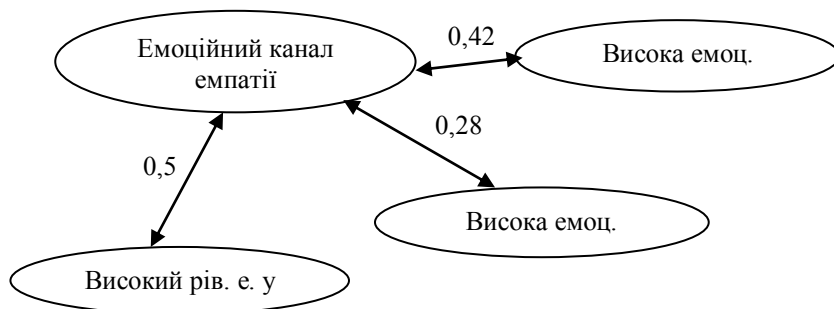

Рис. 1. Зв'язок емоційного каналу емпатії на низькому рівні значущості.

Кореляційний аналіз за критерієм Пірсона показав, що емоційний канал емпатії на рівні значущості 0,05: з високою емоційною врівноваженістю має значущий кореляційний зв'язок – $r=0,42$, це свідчить

про те, що особи, які проявляють схильність до виражених поведінкових реакцій схильні дотримуватися загальноприйнятих норм поведінки; із високою емоційною стійкістю прослідковується помірний зв'язок $r=0,28$, – студенти контролюють емоційну сферу незважаючи на стресові ситуації; із емоціями у комунікації – значущий зв'язок $r=0,53$, і пояснюється супроводженням емоцій при невербальному спілкуванні.

За рівнем значущості 0,01 виявлено кореляційні зв'язки високої адаптації: з проникаючою здатністю – значущий зв'язок $r=0,47$, із високою емоційною врівноваженістю – помірний зв'язок $r=0,31$, із високою емоційною стійкістю – значущий зв'язок $r=0,43$, це свідчить про те, що особи, котрі швидко входять в новий колектив, легко орієнтуються в ситуації, швидко формують стратегію своєї поведінки, не конфліктні, володіють високою емоційною стійкістю та врівноваженістю.

За рівнем значущості 0,001 виявлено кореляційні зв'язки низької адаптації: з низьким показником вираження емоцій у комунікації – значущий зв'язок $r=0,45$, із низькою емоційною стійкістю – помірний зв'язок $r=0,37$, з цього випливає що особи, у яких адаптація протікає із докладанням значних зусиль не вміють контролювати власну емоційну сферу.

За допомогою методів математичної статистики, ми встановили, що курсанти 1-го курсу, які без проблем входять в новий колектив, швидко формують стратегію своєї поведінки, володіють високою емоційною врівноваженістю та емоційною стійкістю, використовуючи при цьому комунікативні навички та вміння. Володіють здатністю розуміти емоції інших людей, оскільки вміють адекватно виражати власні психоемоційні стани.

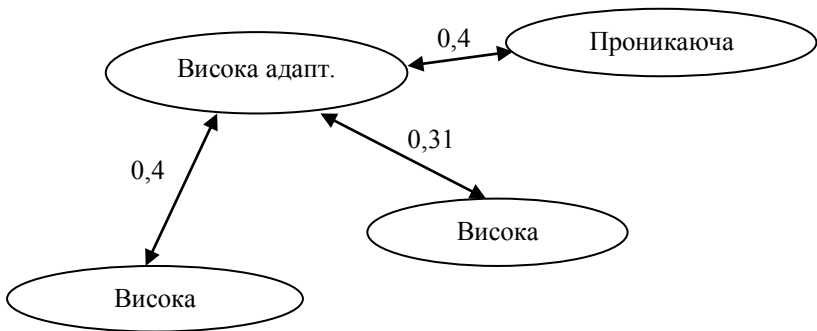

Рис. 2. Зв'язок високої адаптації на середньому рівні значущості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреева И.Н. Эмоциональная компетентность в работе учителя // Народное образование. – 2006. – № 2. – С. 216-223.
2. Андреева И.Н. Эмоциональный интеллект: исследование феномена // Вопросы психологии. – 2006. – № 3. – С. 78-86.
3. Анікеєнко М.І. Аналітичний погляд на проблему діагностики рівня емоційної стійкості / М.І. Анікеєнко / Вісник ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. – Психологія. – Харків : ХНПУ, 2007. – Вип. 25. – 204 с. – С.5-11.
4. Гранская Ю. В. Профессиональные особенности оценивания эмоциональных состояний по выражению лица // Аняньевские чтения. – 2004 / Материалы научно-практической конференции. – СПб., 2004. – С. 127-133.
5. Елисеєва І. М. Соотношение субъективных и объективных показателей эмоционального возбуждения до экзамена и после него / Елисеєва І.М., Ильин Е.П., Качанова Н.А. // Психофизическое изучение учебной и спортивной деятельности. – Л., 1981. – С. 82-85.
6. Зарицька В. В. Розуміння особистістю власних емоцій / В. В. Зарицька // Актуальні проблеми психології. – Том X. – Частина 5 / За ред. академіка С. Д. Максименка. – К.: Главник, 2008. – 608 с. – С. 208-217.

УДК 159.9:234.2

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ФЕНОМЕНУ ВІРИ

Злобенко О.Л., Львівський держаний університет безпеки життєдіяльності, Гуманітарний факультет, напрям підготовки «Практична психологія»

Брочковська Ю.Б., викладач кафедри практичної психології та педагогіки Львівського державного університету безпеки життєдіяльності

Природа людини двоїста: психіка носить індивідуальний і одночасно масовий характер. Вона розвивається в діалектичному протиріччі, у єдності й боротьбі індивідуальної свідомості й масової поведінки. Це протиріччя і служить динамічним джерелом розвитку. Дослідження масової свідомості, духовної чи соціальної спільності людей необхідне для розуміння не лише соціальних явищ, але й поведінки окремої особистості. Одними з соціальних феноменів, які розглядаються в основному з позицій філософії, теології та релігієзнавства, але недостатньо вивчені у психології, є феномени релігії та віри.

Як відомо, саме поняття релігії дотепер залишається одним із основних для визначення в емпіричних, операційних категоріях. Єдиного визначення релігії не існує, і тому в розпорядженні в дослідників налічується сотні дефініцій. Більша частина з них відноситься до соціологічних, психологічні ж визначення практично просто відсутні.